

njih mislilaca staroga doba, kad već ističe, da bez sigurnosti materijalnoga života nema kulturnoga rada, kojega jedna strana je i etički život. Pored njega naći ćemo ljudi, koji narodnogospodarska dobra ne zabacuju, ali ih i ne uvažuju, što se vidi po tom, kad ističu, da težnja za njima doduše nije zla, ali da ne doprinosi čudorednom životu. Neki idu i dalje te upozoruju na pogibelji, koje iz njih upravo proizlaze za taj život. Tako je poznato, da je Sparta uopće bila uređena na jednome osnovu, koji nipošto nije prijaio razvoju trgovine prometu s robom. Građanima bilo je zabranjeno trgovanje, a kad je težnja za bogatstvom počela i onamo prodirati, poručuje se s visokoga prijestolja Apolonova u Delfima: Pohlepa za blagom uništiti će Spartu — i ništa drugo. Ne smije se dakako zaboraviti, da je Sparta svoje gospodarstvo, koliko je za vojničko uređenje njezino trebalo, povjerila robovima i slobodnjacima, a u drugu je ruku način života u zadrugama, kako je bio odredjen od države, dopuštao i ograničenje privatnoga vlasništva, te uopće gospodarskoj težnji postavljao znatne granice. Osim toga je u starini, budući da su obrt i trgovina bili ponajviše u rukama robova i bespravnih, gospodarski rad bio u maloj cijeni, te se držao nedostojnim slobodna (što je značilo: plemenita) čovjeka. K tome se pridružilo i opažanje, da s razvojem gospodarstva, trgovine i prometa, te napose novčarstva uporedo ide neko nazadovanje u čudorednom pogledu: popuštala je umjerenost i ustupala mjesto raskoši, nestajali su »dobri« stari običaji; gospodarska utakmica rastrovala je patrijarkalni život. Tako se tuži Aristotel, što